

KATILIM SİGORTACILIĞI İLE EKONOMİK BÜYÜME VE TÜKETİCİ GÜVEN ENDEKSİ ARASINDAKİ İLİŐKI¹

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARTICIPATION INSURANCE AND ECONOMIC GROWTH AND CONSUMER CONFIDENCE INDEX

Muhammed Hadin ÖNER

*Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 04.07.2022
Kabul Tarihi: 30.09.2022*

Öz

Sigorta, bireyleri ve varlıkları muhtemel risklerden ve bu risklerin olumsuz ekonomik etkilerinden korumaktadır. Konvansiyonel sigortacılıkta yer alan mevcut sistem; faiz, kumar ve garar gibi uygulamaların yer aldığı bir sigortacılık türüdür. Bu uygulamaların dışında, kaynağını İslami prensiplerden alan sigortacılık sistemi ise katılım sigortacılığıdır. Bu çalışmada, katılım sigortacılığı hakkında genel bilgilere yer verilmiş ve katılım sigortacılığı ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki ilişki Türkiye özelinde ele alınmıştır. Çalışmanın örneklemini 2009Q4–2022Q1 dönemini kapsayan 50 gözlem oluşturmaktadır. Çalışmada, katılım sigortacılığı ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki ilişki VAR ve Granger Nedensellik Testi ile araştırılmıştır. Analiz neticesinde elde edilen bulgulara göre Türkiye’de faaliyet gösteren katılım sigortacılığı ile ekonomik büyüme arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi bulunurken tüketici güven endeksi ile herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunmamıştır. Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar, teorik çalışmalarla uyumlu ve daha önce yapılan ampirik çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu bağlamda, katılım sigortacılığının büyümesinin ülke ekonomisinin de büyümesi anlamına geleceğinden kamu otoritesinin sektörün planlı bir şekilde büyümesinde daha etkin rol alması beklenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Finans, İslami Finans, Katılım Sigortacılığı, Tekâfül, Granger Nedensellik Testi

JEL Sınıflaması: G20, G22, G23

Abstract

Insurance protects individuals and assets against potential risks and their negative economic effects. In the current system, conventional insurance is a type of insurance that includes applications such as interest, gambling, and garar. Apart from these practices, the insurance system, which takes its source from Islamic principles, is participation insurance. In this study, general information about participation insurance is included and the relationship between participation insurance, economic growth, and consumer confidence index is discussed in Turkey in particular. The sample of the study consists of 50 observations covering the period 2009Q4– 2022Q1. In the study, the causality relationship between the variables related to participation insurance was investigated by VAR analysis and Granger Causality Test. According to the findings obtained because of the analysis, while there is a two-way causality relationship between participation insurance operating in Turkey and economic growth, no causality relationship was found with the consumer confidence index. The results of the study are in line with theoretical studies and coincide with the results of previous empirical studies. In this context, since the growth of participation insurance will mean the growth of the country's economy, it is expected that the public authority will play a greater role in the planned growth of the sector.

Keywords: Islamic Finance, Participation Finance, Participation Insurance, Takaful, Granger Causality Test

JEL Classification: G20, G22, G23

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2022; 7(3) , 462 - 471 / DOI: 10.29106/fesa.1140629

* Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi Ortaköy Meslek Yüksekokulu, hadinoner@aksaray.edu.tr, Aksaray – Türkiye, ORCID: 0000-0001-7746-8865

1. Giriş

Risk, tarih boyunca yaşamın her aşamasında karşılaşılabilecek bir kavramdır. Bireyler, devletler ve işletmeler her daim bir dizi tehlike ve risklerle yaşamak zorundadırlar (Çipil, 2019; s. 1). Ancak ortaya çıkacak bu risk ve tehlikelere karşı önlem alınmazsa ciddi ekonomik sıkıntılar ortaya çıkabilmektedir. İnsanlar ve işletmeler kendilerini bu olumsuz ekonomik risklerden korumak için çeşitli teknikler geliştirmişlerdir. Bu teknikler farklı şekillerde ortaya ıkmiş ve bugün bilinen modern sigorta sistemi ortaya çıkararak birçok ülkede uygulama zemini bulmuştur (Aydın, 2012; s. 141). Modern sigortacılık securite, "bireyin kendisini güvende hissetmesi, güvence" anlamına gelen İtalyanca bir kelimedir. Türkçe'ye "sigorta" olarak geçen bu kelime; İngilizce'de security veya insurance, Almanca'da versicherung, Fransızca'da assurance şeklindedir (Aydın, 2012; s. 142).

Sigorta, aynı risk tehdidi altındaki bir topluluğun ortaya çıkabilecek bir risk sonucunda doğabilecek hasarlara karşı birlikte karşı koymalarıdır. Sigortanın amacı; muhtemel hasarı önlemek değil, bu hasarı fertler arasında dağıtarak hasarın boyutunu grubun her üyesi için taşınabilir hale getirmektir (Güvel & Güvel, 2018; s. 28). Bir nevi sigorta aracılığıyla insanoğlu, hayatını ve maddi birikimini garanti altına almayı, aynı zamanda risk ve muhtemel tehditlerden korumayı amaçlamaktadır (M. şahin, 2019; s. 3). Sigorta şirketlerinin geleneksel işlevi, potansiyel riskin ekonomik kaybını önlemek ve telafi etmektir. Modern anlamda ise; bir risk yönetim aracı olarak devreye girmekte ve bir dizi işlevler üstlenmektedir. İlgili temel işlevleri girişimciye güven sağlaması, girişimcinin yatırım kararlarını olumlu etkilemesi, atıl sermaye miktarını en aza indirgemesi, girişimcinin kredi bulmasını kolaylaştırması şeklinde özetlenebilmektedir (Güvel & Güvel, 2018; ss. 32-33).

Modern sigorta sisteminin yanı sıra İslami finansal piyasaların önemli enstrümanlarından biri olan katılım sigortacılığı; faiz, garar ve kumar uygulamalarının görüldüğü geleneksel sigortacılığın aksine İslami prensiplere uygun bir şekilde faaliyetlerini yürüten bir sigorta türüdür. Bu sistem, risk transferinden ziyade karşılıklı paylaşıma ve işbirliğine dayalı bir sigorta türüdür (Aslan, 2015; s. 93). İslam hukukunda sigortacılık ilk defa İbn-i Abidin tarafından "sevker" kelimesi ile literatürde yer almıştır (Dalgın, 2009; s. 159). Katılım sigortacılığı gerek ulusal gerekse uluslararası terminolojide İslami sigortacılık ve tekâfül sigorta sistemi olarak bilinmektedir (Billah, 2019; s. 6). Tekâfül ortak sorumluluk demektir (Billah, 2019; s. 67). Katılım sigortacılığı, İslami Finans Kuruluşları ve Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI)'nun 26 numaralı standartında "Belirli risklere maruz kalan kişilerin bu risklerin gerçekleşmesinden kaynaklanacak zararların telafi edilmesi üzerine yapılan anlaşmalardır" şeklinde tanımlanmıştır (AAOIFI, 2018). İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB-16)'na göre İslami sigorta "dayanışma" anlamına gelmektedir. Bir grup katılımcının bir araya gelerek muhtemel risklerin zararlarından korunmak için anlaşmalarıdır (IFSB, 2013). Katılım sigorta şirketlerinin tüm sigortacılık süreçlerinde İslami finans ilkelerine bağlı kalması açısından danışma kurullarının denetimine tabi tutulmaktadır (Canbaz, 2019; s. 188).

Günümüzde finans, ülke ekonomilerinin tamamlayıcısı ve vazgeçilemez bir aktörü haline gelmiştir. Finans sektörünün önemli kurumlarından sigortacılıkta özellikle gelişmiş ülkelerde önemli bir yere sahiptir. Son zamanlarda finansal piyasaların tamamlayıcısı konumunda olan İslami finans ve İslami sigortacılık da hızlı bir şekilde büyümektedir. Bu büyümeye bağlı olarak birçok akademik çalışmaya da konu olmaktadır. Zamanla birçok ülkede uygulama zemini bulan katılım sigortacılığı İslami finans piyasasında hızla büyüyerek gelişimini halen sürdürmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de büyüyen katılım sigortacılığının ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi ile ilişkisinin ne düzeyde olduğu da merak konusudur.

Çalışmanın temel amacı, Türkiye'de üretilen katılım sigorta primleri ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki nedensellik ilişkisini ampirik bir uygulamayla araştırmaktır. Konvansiyonel sigortacılık ile ilgili literatürde konunun birçok kez işlenmesine rağmen, katılım sigortacılığının nedensellik ilişkisini açıklayan çalışmalar sınırlı düzeydedir. Bu çalışmada katılım sigorta sektörü ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki ilişki ilk defa müşterek bir şekilde ele alınmıştır. Dolayısıyla bu çalışma literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Müteakip süreçte, bu alanda yapılacak yeni araştırmaların/çalışmaların mezkûr katılım sigorta sektörünü daha detaylı incelemesi beklenilmektedir.

Çalışma dört kısımdan müteşekkildir. Girişin devamında literatür çalışmaları ele alınarak değerlendirilmiştir. Üçüncü kısımda uygulama kısmına ve analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Sonuç kısmında ise çalışmaya dair genel değerlendirme yapılmıştır.

2. Literatür Taraması

Ulusal ve uluslararası literatürde sigortacılık ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Sigortacılığın belirleyicileri, sigortacılık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki gibi farklı konularda farklı yöntemler ile ampirik çalışmalar söz konusudur. Ancak Türkiye'de katılım sigortacılığı ile ilgili ampirik çalışmalar henüz yeterli düzeyde değildir. Bu çalışmanın da literatürdeki bu eksikliğe katkı sağlaması hedeflenmektedir. İlgili literatür çalışmalarına ait zet bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Literatürde Sigortacılık Alanında Yapılan Ulusal ve Uluslararası Çalışmalar

Yazar	Ülke	Bulgular ve Sonuçlar
Kok vd., (2010)	Malezya	Sigortacılık ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde bir ilişkinin olduğu; kısa dönemde ise ekonomik büyümenin sigortacılık üzerinde tek yönlü nedensellik ilişkisine sahip olduğu görölmüştür.
Hornng, M.S. vd., (2012)	Tayvan	Sigortacılık sektörü ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin olduğu; kısa dönemde ise ekonomik büyümeden sigorta sektörüne yönelik tek yönlü bir nedensellik ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.
Akinlo, T. (2013)	Nijerya	Sigortacılık primleri ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli nedensellik ilişkisi söz konusuysen kısa dönemde herhangi bir ilişkinin olmadığı gözlemlenmiştir.
Alhassan, A.L. ve Fiador, V. (2014)	Gana	Sigorta primleri ile büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğu; buna karşın kısa dönemde hayat ve hayat dışı sigorta primlerinden büyümeye doğru nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.
Şener, H.Y. ve Behdioğlu, S. (2014)	Türkiye	Sigorta primlerini nüfus büyüklüğünün ve aktif şirket sayısının belirlediği; enflasyonun sigorta üzerinde etkisinin olmadığı görölmüştür.
Tunay, N. ve Tunay, K. B. (2016)	Türkiye	Sigorta şirketlerinin prim üretimi ile satın alma paritesi ve gelir düzeyi arasında uzun dönemli ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir.
Liu, G.C. vd. (2016)	G-7 Ülkeleri	Sigortacılık ile ülkelerin ekonomik büyümeleri arasında uzun dönemli nedensellik ilişkisi varken kısa dönemde bu ilişkinin ülkelere göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.
Pradhan, R.P. vd., (2016)	ASEAN Ülkeleri	Sigorta sektöründeki primler ile ülkelerin ekonomik büyüme serileri arasında eşbütünleşik bir ilişkinin olduğu görölmüştür.
Demirci, Ş.D. ve Zeren, F. (2017)	13 OECD Ülkesi	Sigorta primleri ile büyüme arasında en az bir nedenselliğin olduğu görölmüştür.
Yenisu, E. (2019)	Türkiye	Türkiye’de sigortacılık sektörü ile büyüme arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görölmüştür.
Peleckienė, V. vd., (2019)	AB Ülkeleri	AB ülkelerindeki sigorta primleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Ülkeler bazında detaylı araştırmalar ve nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.
Gençer Çelik, G. ve Öngel, V. (2020)	Türkiye	Türk sigorta sektöründeki kârlılığı belirleyen faktörler ele alınmıştır. Enflasyon riskinin kârlılık üzerinde olumlu etki yarattığı; döviz kuru, ekonomik büyüme ve sermaye piyasalarının herhangi bir etkiye sahip olmadığı görölmüştür.
Ergün, T. (2021)	Türkiye	Katılım sigortacılığı ile ekonomik büyüme ve katılım bankacılığının eşbütünleşik olduğu tespit edilmiştir.
Şahin, A. (2021)	Türkiye	Milli gelir ve ihracat artışının sigortacılık prim üretimini pozitif yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Eren, M.V. ve Çütü, İ. (2021)	Türkiye	Sigortacılık sektörünü ekonomik büyüme, enflasyon ve tasarrufun etkilediğini tespit etmişler. Ayrıca ekonomik büyümeden sigorta primlerine doğru tek yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu görölmüştür.
Yıldırım, İ. (2022)	Türkiye	Sigortacılık prim üretimleriyle ekonomik büyüme arasında olumlu bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.
Dalkılıç, N. ve Gülcemal, M.E. (2022)	Türkiye	Sigortacılığı ekonomik büyüme ve sigorta harcamalarındaki artışın pozitif yönde etkilediğini tespit edilmiştir.
Budak, S. (2022)	Türkiye	Sigortacılık sektöründeki yabancı şirketlerin pazar payını kişi başına düşen milli gelirin negatif, insani gelişmişlik endeksinin pozitif etkilediğini tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde ulus ve uluslararası çalışmalarda sigortacılık sektörüne yönelik ampirik çalışmaların olduğu görölmektedir. Ancak katılım sigortacılığına yönelik ampirik çalışmaların sınırlı düzeyde yapıldığı göze çarpmaktadır. İlgili çalışmada literatürdeki çalışmalardan farklı olarak ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksinin katılım sigorta primlerine etkisi araştırılmıştır. Bu çerçevede çalışmanın alanındaki ilk çalışmalardan biri olma hüviyetini taşıyarak literatüre katkı sağlaması hedeflenmektedir.

3. Veri Seti, Yöntem ve Ekonometrik Model

3.1. Yöntem ve Veri Seti

Finansal piyasalarda ekonometrik zaman serileri akademik çalışmalarda yoğun bir şekilde uygulanmaktadır. Finans piyasasının aktörlerinden olan katılım sigortacılığı üzerine zaman serisi uygulamalı çalışmaları sınırlı düzeydedir. Bu çalışma ulusal literatürde sınırlı düzeyde işlenen fakat uluslararası literatürde daha yoğun bir şekilde ele alınan ampirik bir inceleme özelliği taşımaktadır.

Çalışmada, 2009Q4–2022Q1 dönemini kapsayan 50 gözlemden oluşan veriler kullanılarak literatüre bağlı kalınarak katılım sigorta primleri ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmıştır ((Dalkılıç & Gülcemal, 2022; Eren & Çütü, 2021; Horng vd., 2012; Kok vd., 2010; Yıldırım, 2022)). Değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olması ve çarpıklık/basıklıktaki uç değerleri normalleştirmek için prim ve gsyih değişkenlerine logaritmik dönüşüm yapılmıştır. Yapılan analizde katılım sigorta primleri $Lnprim$, ekonomik büyüme serisi $Lnsgsyih$ ve ekonomik güven endeksi Tge şeklinde ele alınmıştır. Değişkenlerin aralarındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla ADF Birim Kök Testi uygulanmış ve VAR Analizi yapılmıştır. Son aşamada ise Granger Nedensellik Testi analizi uygulanmıştır.

Katılım sigortacılığı verileri ilk olarak 2009 yılı aralık ayında oluştuğundan dolayı analizde bu dönem başlangıç yılı olarak kabul edilmiştir. Analizde ele alınan verilere ilişkin detaylı açıklamalar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Veriler Hakkında Genel Bilgiler

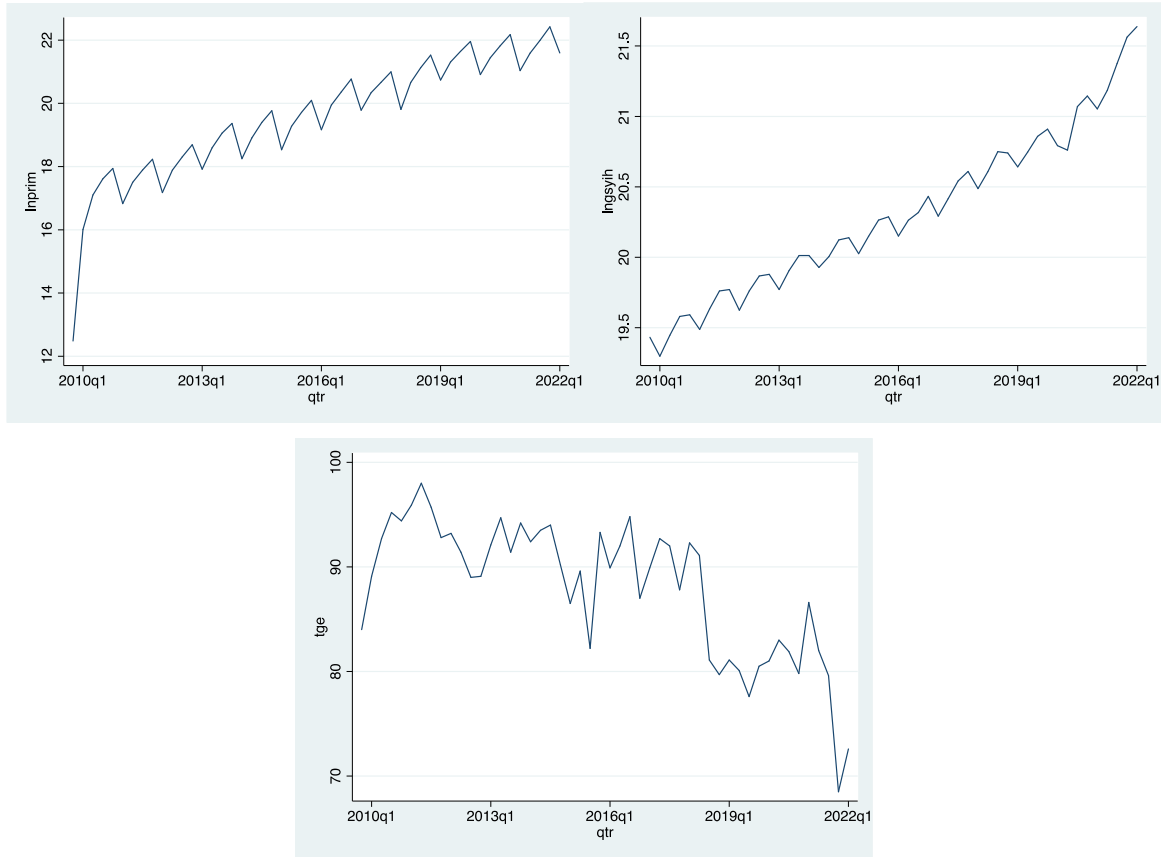
Kısaltma	Tanım	Gözlem	Periyot	Dönem	Kaynak
$Lnprim$	Toplam Katılım Sigorta Primleri- Reelleştirilmiş ve Logaritmik Dönüşümlü (TL)	50	Üçer Aylık	2009Q4 2022Q1	TSB (Türkiye Sigorta Birliği Web Adresi) & Şirket Faaliyet Raporları
$Lnsgsyih$	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla- Logaritmik Dönüşüm	50	Üçer Aylık	2009Q4 2022Q1	TCMB (Elektronik Veri Dağıtım Sistemi)
Tge	Tüketici Güven Endeksi	50	Üçer Aylık	2009Q4 2022Q1	(TÜİK) Türkiye İstatistik Kurumu

3.2. Ekonometrik Model ve Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada katılım sigorta primleri ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmıştır. İlk etapta değişkenler üzerindeki mevsimsellik etkisi araştırılmış olup veriler üzerinde mevsimsel etkinin olmadığı görülmüştür. İkinci etapta değişkenlerin durağanlıkları incelenmiştir. Bunun için Genelleştirilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleriyle kontroller yapılmıştır. Akabinde VAR modeli kurularak Granger Nedensellik analizi yapılmıştır.

Ekonometrik zaman serisi analizlerinde serilerin zaman serisi olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, değişkenlerin zaman serisi grafikleri Grafik 1’de yer almaktadır.

Grafik 1. Değişkenlere ait grafikler

Değişkenlerin grafikleri incelendiğinde katılım sigorta primleri, ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi değişkenlerinin sabit bir değere sahip olmadığı görülmektedir.

3.3. Birim Kök Testi

Ekonometrik bir modeli tahmin etmeden önce, olası bir sahte regresyon ile karşılaşmamak için modelde kullanılacak verilerin durağanlığının kontrol edilmesi gerekmektedir. Durağanlık, zaman serilerinde geçmiş değerler ile gelecek değerler arasındaki tarihsel ilişkileri ortaya çıkarmaktadır. Güvenilir olmayan sahte regresyon sonuçları ile karşılaşmamak için modelde kullanılan verilerin durağanlığlarının mutlak surette farklı birim kök testleri ile teste tabi tutulması gerekmektedir (Sevüktekin & Çınar, 2017; ss. 317-325). Bu analizde serilerin durağanlığlarının test edildiği Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve PhillipsPerron (PP) birim kök testleri kullanılmıştır. Tablo 3’te değişkenlerin ADF ve PP birim kök testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Serilerin Birim Kök Testleri

Değişkenler	Augmented Dickey-Fuller ADF		Phillips- Perron PP	
	Sabitli	Sabitli & Trendli	Sabitli	Sabitli & Trendli
Prim (Düzey)	-0.422 (0.8813)	-9.758 (0.8932)	-4.37 (0.1745)	-4.4649 (0.2837)
Prim (1. Fark)	-0.930 (0.000) *	-9.278 (0.000) *	-16.908 (0.000) *	-16.979 (0.000) *
GSYİH (Düzey)	1.901548 (0.999)	-2.831 (0.1859)	2.535 (0.999)	-2.413 (0.3727)
GSYİH (1. Fark)	-7.589 (0.000) *	-7.592 (0.000) *	-9.357 (0.000) *	-9.812 (0.000) *
Tge (Düzey)	-1.675 (0.444)	-4.230 (0.478)	-1.524 (0.521)	-4.204 (0.587)
Tge (1. Fark)	-9.161 (0.000) *	-9.352 (0.000) *	-9.412 (0.000) *	-9.672 (0.000) *

Not: Parantez içindeki yer alan değerler olasılığı; * %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir

Tablo 3'te görüldüğü üzere sabitli ve sabitli-trendli ADF ve PP birim kök test sonuçlarına göre, sabitli ve sabitli-trendli model için değişkenlerin birinci farklarında I (1) %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı oldukları grlmektedir. Birim kök testi sonuçlarına göre seriler aynı derecelerden durağandır. Buna göre değişkenlerin birinci farkları alınarak analizlere devam edilmiştir.

3.4. Var Analizi

VAR modelinin ilk aşaması uygun gecikme uzunluğunu belirlemektir. Bu model kapsamında literatürde optimum gecikme uzunluğu hesaplamasında genellikle Akaike (AIC), Hannan-Quin (HQ) ve Schwartz Bilgi Kriteri (SC) dikkate alınmaktadır. Tablo 4'te görüleceği üzere modelde gecikme uzunluğu 5 olarak seçilmiş ve en uygun gecikme uzunluğunun 4 olduğu tespit edilmiştir. Tablo 4'te uygun gecikme uzunluğu detayları yer almaktadır.

Tablo 4. Uygun Gecikme Uzunluğunun Tespiti

Lag	LL	LR	Df	p	FPE	AIC	HQIC	SBIC
0	-106.924				.029687	4.99655	5.04166	5.1182
1	-93.1195	27.609	9	0.001	.023898	4.77816	4.95861	5.26476
2	-74.0387	38.162	9	0.000	.015214	4.31994	4.63573	5.17149
3	-26.3835	95.31	9	0.000	.002668	2.56289	3.01402	3.77938*
4	-11.2777	30.212	9	0.000	.002083*	2.28535*	2.87182*	3.86679
5	-2.69341	17.169*	9	0.040	.002232	2.30425	3.02606	4.25063

Not: * minimum gecikmeyi veren bilgi kriterlerini ifade etmektedir. Modelde uygun gecikme 4'tür. Dördüncü gecikmede modelde otokorelasyon yoktur.

LR: Ardışık modifiye edilmiş LR test istatistiği

FPE: Son kestirim hatası

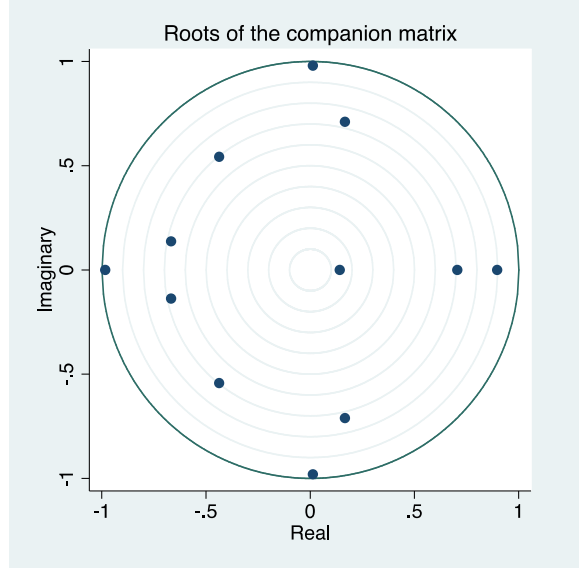
AIC: Akaike bilgi kriteri

HQIC: Hannan-Quinn bilgi kriteri

SBIC: Schwarz bilgi kriteri

Tablo 4 incelediğinde LR, AIC, SC ve HQ bilgi kriterlerine göre en küçük değer olan gecikme uzunluğu 4'tür. Modelde en uygun gecikme uzunluğu 4 alınır. Kurulan VAR modelinin istikrarlı bir yapıya sahip olup olmadığını kontrol etmek amacıyla gerekli varsayımların kontrol edilmesi gerekmektedir. İlk olarak ters köklerin birim çemberini gösteren AR karakteristik polinomu araştırılmıştır. AR karakteristik polinomun ters köklerinin birim çember içerisinde yer aldığı ve VAR modelinin istikrarlı bir yapıda olduğu Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1. AR Karakteristik Polinomun Ters Köklerinin Birim Çember İçerisindeki Konumu

İkinci varsayım testi için hata terimleri arasında ilişkinin olup olmadığının tespiti hususunda LM testi yapılmıştır. LM Test sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 5. Breusch-Godfrey LM Testi

Gecikme	LM-İstatistiği	Olasılık
1	11.5868	0.23762
2	4.7304	0.85715
3	3.1282	0.95900
4	11.5382	0.24061
5	14.4570	0.10697
6	5.9975	0.74017
7	17.5514	0.40754

Tablo 5 incelendiğinde, bütün olasılık değerlerinin 0.05'ten büyük olduğu tespit edilmektedir. Buna göre hata terimlerinin otokorelasyon probleminin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.5. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Kurulan VAR modeli için gerekli varsayımların sınanmasından sonra değişkenlerin aynı mertebeden durağan olmalarından dolayı Granger Nedensellik Testi yapılmıştır. Granger Nedensellik Testi değişkenlerin gecikmeli olarak ortaya çıkan aralarındaki ilişkiyi analiz eden zaman serisi verilerine dayanan bir analiz yöntemidir (Dikmen, 2018; s. 255). Granger Nedensellik Testi sayesinde analizlerde kullanılan değişkenlerin hangi yönde birbirleri ile ilişkide olduğunun istatistiksel olarak ölçülmesine dayanmaktadır. Değişkenler arasında ilişkinin varlığı ya da

yokluğu hipotezler ile test edilmektedir (Kutlar, 2007; s. 267). Bu minvalde yapılan Tablo 6’da Granger Nedensellik Testi yer almaktadır.

Tablo 6. VAR Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Hipotezler	Ki-Kare	Df	Olasılık
Katılım sigorta primleri, ekonomik büyümenin Granger nedeni değildir	19.905	4	0.001
Ekonomik büyüme, katılım sigorta primlerinin Granger nedeni değildir	16.133	4	0.003
Katılım sigorta primleri, tüketici güven endeksinin Granger nedeni değildir	6.7166	4	0.152
Tüketici güven endeksi, katılım sigorta primlerinin Granger nedeni değildir	7.3676	4	0.118

Granger Nedensellik analizinin sonuçlarına göre %5 anlamlılık düzeyine göre katılım sigorta primleri ile ekonomik büyüme arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Yani katılım sigorta primleri ekonomik büyümenin nedenidir. Yine ekonomik büyüme de katılım sigorta primlerinin nedenidir. Ancak katılım sigorta primleri ile tüketici güven endeksinin herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanılmamıştır. Yani ne katılım sigorta primlerinden tüketici güven endeksine, ne de tüketici güven endeksinden katılım sigorta primlerine yönelik nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.

5. SONUÇ

İslami finansın önemli aktörlerinden biri olan katılım sigortacılığı ülke ekonomileri için önemli bir tasarruf kaynağıdır. Bireylerden ve işletmelerden toplanılan katılım sigorta primleri, finansal ekonominin derinleşmesine ciddi katkılar sağlamaktadır. Özellikle Türkiye gibi oldukça yüksek potansiyele sahip pazarlarda katılım sigortacılığı çok hızlı büyümektedir. Bu potansiyelin farkında olan gerek ulusal gerekse uluslararası sigorta şirketleri, katılım sigortacılığı sektörüne yönelik yatırımlarını hızlı bir şekilde arttırmaktadır. Katılım sigortacılığının bu denli yüksek potansiyele sahip olması akademik çalışmalara da konu olmaya başlamıştır. Bu çalışmada da Türkiye’de katılım sigortacılığı sektörü ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki ilişki VAR modeli kullanılarak Granger Nedensellik Testi ile araştırılmıştır.

Çalışmada 2009Q4-2022Q1 dönemlerine ait 50 gözlem ile analizler yapılmıştır. Katılım sigorta primlerine ait veriler TSB ve şirket faaliyet raporlarından, GSYİH verileri TCMB’den ve Tüketici Güven Endeksi verileri TÜİK’ten temin edilmiştir. Analizlerden doğru sonuçlar alabilmek için katılım sigorta primleri ve GSYİH verileri logaritmik dönüşüme tabi kılınmıştır. İlgili bu değişkenlerin analizlerde kullanılmasındaki temel sebep son yıllarda ulus ve uluslararası literatürde yaygın bir şekilde bu değişkenlerin tercih edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre katılım sigorta primleri ile ekonomik büyümenin iki yönlü nedensellik ilişkisi içerisinde olduğu görülmüştür. Literatürde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Yıldırım, 2022; Dalkılıç ve Gülcemal, 2022; Ergün, 2021; Yenisu, 2019). Buna göre katılım sigortacılığı sektöründeki gelişmeler, ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilere neden olmuştur. Yine ekonomik büyümenin Türkiye’de üretilen katılım sigorta primlerine olumlu katkılar sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda ülkenin ekonomik büyümesinin ve katılım sigorta primlerindeki artışların birbiri ile organik bir bağ içerisinde olduğu söylenebilmektedir. Buna göre katılım sigortacılığı sektöründeki büyüme ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla sektörün büyümesine yönelik kamu otoritesinin katılım sigortacılığına özgü kanunun çıkartılmasında öncülük etmesi, uluslararası piyasalarda katılım sigortacılığın gündemde tutulması, yabancı yatırımcıların sektöre yönelik yatırım işahlarının arttırılması ve toplum nezdinde katılım sigortacılığı farkındalığının sağlanması önemli hususlar arasındadır. Ayrıca analiz sonuçlarına göre katılım sigorta primleri ile tüketici güven endeksi arasında ise nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Sonuç olarak bu araştırma katılım sigorta sektörü ile ekonomik büyüme ve tüketici güven endeksi arasındaki ilişkinin araştırıldığı ampirik bir çalışma olarak literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir. Araştırmacıların katılım sigorta sektörüne yönelik farklı değişkenler ile yapacakları ampirik çalışmalar sayesinde daha derinlemesine analizler yapmak suretiyle literatüre katkı sağlaması mümkündür.

Kaynakça

AAOIFI. (2018). *Faizsiz Finans Standartları—AAOIFI*. TKBB Yayınları.

AKINLO, T. (2012). The Causal Relationship Between Insurance and Economic Growth in Nigeria (1986-2010). *Australian Journal of Business and Management Research*, 02(12), 49-57.

ALHASSAN, A. L., & FIADOR, V. (2014). Insurance-growth nexus in Ghana: An autoregressive distributed lag bounds cointegration approach. *Review of Development Finance*, 4(2), 83-96.

ASLAN, H. (2015). Türkiye’de Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri.

Uluslararası İşlam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 1(1), 93-117.

AYDIN, N. VD. (2012). *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş* (M. Toprak & M. Coşkun, Ed.). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

BİLLAH, M. M. (2019). Islamic Insurance Products. İçinde *Islamic Insurance Products*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-17681-5>.

BUDAK, S. (2022). Türkiye Sigortacılık Sektöründe Yabancı Pazar Payının Belirleyicileri: Fourier Adl Yaklaşımı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(83), 1067-1079.

CANBAZ, M. (2019). Tekâfül (Katılım Sigortacılığı). İçinde D. Öztürk & M. F. Canbaz (Ed.), *Hukuk Temelinde Sigortacılık ve Tekâfülü Anlamak* (Birinci baskı). Beta.

ÇİPİL, M. (2019). *Sigortacılık & Risk Yönetiminin Temelleri*. Seçkin Yayıncılık.

DALGIN, N. (2009). Sigorta. İçinde *TDV İşlam Ansiklopedisi* (ss. 159-164). TDV İşlam Araştırmaları Merkezi.

DALKILIÇ, N., & GÜLCEMAL, M. E. (2022). Sigorta Harcamaları ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Değişkenlerinin Sigorta Pazar Payına Etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 449-464.

DEMİRCİ, ř. D., & ZEREN, F. (2017). Sigorta Primi ve Ekonomik Büyüme: OECD Ülkeleri üzerine bir araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi*, 1-1. <https://doi.org/10.22139/jobs.286819>.

DİKMEN, N. (2018). *Ekonometriye Giriş Temel Kavramlar ve Uygulamalar* (4. bs). Seçkin Yayınevi. <https://www.turcademy.com/tr/kitap/ekonometriye-giris-9789750247491>.

EREN, M. V., & ÇÜTÇÜ, İ. (2021). Sigortacılık Sektörü ile Seçili Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 130-140.

ERGÜN, T. (2021). Türkiye’de Tekâfül ile Katılım Bankacılığı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Hitit İlahiyat Dergisi*, 20(3), 226-263. <https://doi.org/10.14395/hid.929568>.

GENÇER CELİK, G., & ÖNGEL, V. (2020). Türk Sigortacılık Sektöründe Karlılık ve Karlılığın Belirleyenlerinin Ampirik Analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.714403>.

GÜVEL, E. A., & GÜVEL, A. Ö. (2018). *Sigortacılık*. Seçkin Yayıncılık.

HORNG, M.-S., CHANG, Y.-W., & WU, T.-Y. (2012). Does insurance demand or financial development promote economic growth? Evidence from Taiwan. *Applied Economics Letters*, 19(2), 105-111.

IFSB. (2013). *Standard On Risk Management for Takâful (Islamic Insurance) Undertakings* (December).

KOK, S. C., KOGID, M., & FURUOKA, F. (2010). Causal Relation Between Life Insurance Funds and Economic Growth: Evidence From Malaysia. *ASEAN Economic Bulletin*, 27, 185-199.

KUTLAR, A. (2007). *Ekonometriye Giriş* (1. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

LIU, G.-C., LEE, C.-C., & LEE, C.-C. (2016). The nexus between insurance activity and economic growth: A bootstrap rolling window approach. *International Review of Economics & Finance*, 43, 299-319.

PELECKİENÉ, V., PELECKÍS, K., DUDZEVİİÜTÉ, G., & PELECKÍS, K. K. (2019). The relationship between insurance and economic growth: Evidence from the European Union countries. *Economic Research-Ekonomska Istrařivanja*, 32(1), 1138-1151. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2019.1588765>.

PRADHAN, R. P., ARVİN, B. M., NORMAN, N. R., NAİR, M., & HALL, J. H. (2016). Insurance penetration and economic growth nexus: Cross-country evidence from ASEAN. *Research in International Business and Finance*, 36(C), 447-458.

SARIKOVANLIK, V., KOY, A., AKKAYA, M., YILDIRIM, H. H., & KANTAR, L. (2020). *Finans Biliminde Ekonometri Uygulamaları*. Seçkin Yayıncılık.

SEVÜKTEKİN, M., & ÇINAR, M. (2017). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi*.

şAHİN, A. (2021). Türk Kredi Sigortası Sektörü Hasar-Prim Gelişimi ve Ekonomik Büyüme ile İlişkisi. *Adyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 245-275. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.712865>

şAHİN, M. (2019). *Sigortacılığa Giriş ve Güncel Sigortacılık Hukuku*. Ekin Yayınevi.

şENER, H. Y., & BEHDİOğLU, S. (2014). Türkiye Sigorta Pazarının Gelişimindeki Ana Unsurların Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Dumlupınar University Journal of Social Science / Dumlupınar*

Üniversitesi Soysyal Bilimler Dergisi, EYİ 2013 Özel Sayısı, 523-534.

TUNAY, N., & TUNAY, K. B. (2016). Avrupa’da Sigorta Prim Üretimi Gelir ve Satın Alma Gücü Arasındaki Uzun Dönem Denge İlişkileri. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 16.

YENİSU, E. (2019). Sigortacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 206-2017. <https://doi.org/10.29106/fesa.553242>.

YILDIRIM, İ. (2022). Sigortacılık Sektörü Prim Üretimini Ekonomik Gelişmeye Etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1021397>.